

Създаване на чудовища

Тук би трябвало поне накратко да спомена за психологическото изследване, направено в Станфордския университет през 1971 г., където бил създаден мним затвор с няколко десетки студенти, определени за мними затворници, и други – за мними затворнически пазачи. Експериментът трябвало да бъде прекратен рано, само след шест дни, понеже онези, които били определени за „авторитети“ (пазачите) станали ужасно коравосърдечни, груби и садистични към своите затворници.

Трябва да се отбележи, че извършенията, извършени от „пазачите“ с *намерение* да унижават затворниците, дори преминали границата, определена от ръководителите на експеримента. Това показва, че персоналните злонамерени и садистични наклонности у даден индивид са фактор, който значително допринася за такива извършения, но че повечето хора открито проявяват такива наклонности само когато им бъде даден пост на „авторитет“, което, както вярват, им дава разрешение да постъпват така. Същото явление може да се наблюдава при всички видове злоупотреби с власт, било то от бюрократ, упражняващ власт, от войник или полицаи, който обича да тормози или тероризира цивилни, или от всеки друг държавен служител, който изпитва удоволствие да се перчи с властта си пред другите хора. Това показва, че вярата в „авторитета“ не само че позволява принципно добри хора да станат оръдия на потисничеството и несправедливостта, а и изважда наяве и драстично усилва всякакъв потенциал за злонамереност, омраза, садизъм и любов към властта, който тези хора могат да притежават. Суеверието, наречено „авторитет“, започва да действа чрез превръщане на обикновените хора в обикновени *агенти* на злото (което Аренд описва като

„баналността на злото“), но след това продължава, за да превърне такива хора в *персонално* зло, чрез тяхното убеждаване, че те имат правото или дори задължението да издевателстват и потискат другите хора. Това може да се види в поведението на войниците, полицаите, прокурорите, съдиите, дори дребните бюрократи. Всеки, чиято работа се състои в тормоzene, изнудване, заплашване, насилване и управляване на свестни хора, рано или късно ще стане коравосърдечен, ако не откровено садистичен човек. Човек не може непрекъснато да *действа* като чудовище, без накрая да *стане* такава.

Друго важно нещо, което трябва да се отбележи, както е показано в безброй примери на злоупотреба с власт, е това, че докато вярата в „авторитета“ може да доведе хората дотам, че да причиняват болка на други хора, същата тази вяра често не може да *ограничи* степента, до която агентите на „авторитета“ причиняват болка на други хора. Например, много индивиди, които никога не биха потискали невинен човек по своя инициатива, стават „полицейски служители“, като по този начин придобиват „легална“ власт да осъществяват известна степен на потисничество. Обаче в много случаи накрая те преминават доста над „легалната“ граница на потисничество, което са „оторизирани“ да осъществяват, и стават садистични, самозабравили се от властта си чудовища. Същото е вярно, дори може би още повече, за войниците. Може би причината толкова много ветерани от войните да бъдат накрая толкова дълбоко емоционално травмирани, е не толкова резултат от мислите за това, на което са станали свидетели, колкото резултат от мислите за това какво самите те са *направили*. Големият процент самоубийства сред ветераните от войните подкрепя тази теза. Няма логика някой да иска смъртта си просто защото е *видял* нещо ужасяващо. Много по-логично

е някой да желае смъртта си, защото самият той е *извършил* нещо ужасяващо и всъщност е *станал* нещо ужасяващо.

Причината за това, че вярата в „авторитета“ може да накара хората да вършат злини и че накрая не може да ограничи злото, което те извършват, е проста. Като изключим всякакви „технически“ ограничения, за които се предполага, че са наложени на даден агент на „авторитета“, най-важната идея, която научава „служителят на закона“, и най-важната идея, която той трябва да приеме, за да върши своята работа, е, че като представител на „авторитета“ той е над обикновените хора и има моралното право насилствено да ги управлява. Казано накратко, той е научен, че неговата значка и неговият пост го правят законен господар на всички „обикновени“ хора. Щом той бъде убеден в тази лъжа, от него трябва да се очаква, че ще презира обикновения гражданин и ще се отнася към него с неуважение, по същия начин (и по същата причина), по който робовладелецът ще се отнася към робите си не като към човешки същества, а като към собственост, чиито чувства и мнения имат значение колкото чувствата и мнението на добитъка или мебелите на господаря.

Изключително показателно е, че много съвременни „служители на закона“ бързо се ядосват, дори разяряват, когато един обикновен гражданин говори на „служителя“ като на равен, вместо да приеме тона и изражението на покорен подчинен. Освен това, тази реакция е абсолютно същата – и има същата причина – като реакцията, която робовладелецът би имал към „арогантен“ роб, който му говори като на равен. Има достатъчно примери, описани в безброй видео филми в Интернет за извращения на полицаи, въображаеми представители на „авторитета“, изпадащи в ярост и прибягващи до открито насилие, просто защото някой, до когото са се доближили, им говори така, както

един възрастен би говорил на друг, вместо да говори така, както поданик би говорил на господаря си. Държавните наемници наричат тази липса на раболепничене „враждебно поведение“. В техните очи този, който ги третира като обикновени смъртни, сякаш са на същото ниво като всеки друг човек, все едно показва неуважение към техния въображаем „авторитет“.

По същия начин всеки, който не се съгласява да бъде задържан, разпитван или обискиран от „служителите на закона“, автоматично се възприема от държавните наемници като един вид размирник, който сигурно иска да укрие нещо. Освен това, истинската причина тази липса на „съдействие“ да дразни авторитарните служители, е защото тя ги приравнява към хората, които се отнасят към тях като към обикновени хора, вместо към по-висши същества, каквито те си въобразяват, че са. Т. е., ако някой се сблъска с непознат (без значка), който започва да разпитва човека по очевидно обвинителен начин, а след това иска разрешение да обискира джобовете, колата и къщата на човека, последният почти със сигурност не само че би отказал, вероятно би се възмутил от искането. „Разбира се, че не можеш да ровиш в нещата ми! За какъв се мислиш?“ Но когато непознати със значки отправят такива искания, те са зашегнатите, когато обектите на техните натрапнически и неоправдани тормоз, обвинения и обиски възразяват и отказват да „съдействат“. Дори когато „служителите“ много добре знаят, че Четвъртата и Петата поправка на Конституцията на САЩ изрично разпореждат, че човек няма „законово“ задължение да отговаря на въпроси или да дава съгласие за обиски, такава липса на „съдействие“ – т. е. отказът безпрекословно да се подчини на всяко хрумване и искане на служителя – все още се смята от „полицията“ за признак, че това лице трябва да е един вид престъпник или

враг на държавата. От гледна точка на „служителите на закона“, само презрени низши същества изобщо могат да се отнасят към представителите на „авторитета“ по същия начин, по който се отнасят и към всички други хора.

Освен това, не става дума за това как повечето от тези хора виждат света, преди да станат „служители на закона“. При тяхното обучение по авторитарно прилагане на закона те конкретно научават да третират хората като по-низши същества, винаги да се опитват да поемат контрола върху всеки и всичко в момента, когато пристигнат на съответното място, като казват на всички къде да отидат, какво да направят, кога могат да говорят и т. н. На тях не просто им се казва, че имат правото да се разпореждат с всички хора, което би било доста опасно; те са научени, че във всяка ситуация *трябва* да използват всичко необходимо – заповеди, заплахи или открито насилие – за да накарат всеки присъстващ да се подчини на техния „авторитет“, и те са научени, че е престъпление, ако някой не се подчини безпрекословно на тяхната воля, което те окачествяват като „неподчинение на законна заповед“.

Също така, много показателно е това, че за полицаите е обичайно, щом пристигнат на някое място, да се уверят, че никой друг не е въоръжен с каквото и да било вид оръжие, и да обезоръжат всеки, който е въоръжен, преди още да разберат каквото и да било за това какви хора са това или какво става, а дори и без да се интересуват, дали хората „легално“ притежават оръжието. Очевидно целта на тази практика е незабавно да се създаде огромен дисбаланс на силите, при което само „служителите на закона“ да имат възможност насилствено да наложат на другите хора волята си. Представете си каква арогантност е необходимо да има един обикновен гражданин, за да пристигне на някакво място, без да е запознат със ситуацията и свързаните с нея

хора, и първата му мисъл да бъде: „Никой друг освен мен няма право да носи оръжие“.

Накратко казано, „служителите на закона“ са *обучени* да бъдат мегаломани-потисници и да третират всички останали хора като добитък. И, такава е човешката природа, всеки, който редовно третира другите по този начин – начинът, по който от „служителите на закона“ се изисква да третират всички други хора – ще се научи да презира другите хора и да се отнася към тях с презрение, неуважение и враждебност. Независимо от това колко добър или лош по душа е даден човек отначало, има един начин, по който да се покаже *най-лошото* у него, а той е като му бъде дадена власт над другите.

(Лична бележка на автора: Няколко бивши полицейски служители ми казаха лично, че са напуснали полицията, след като са забелязали, че работата и техният въображаем „авторитет“ започват бавно да ги превръщат в чудовища – един от тях употреби именно тази дума).

В интерес на истината, много „служители на закона“ полагат усилия да бъдат „добри момчета“ и поне се опитват да се отнасят към другите с уважение. Но в края на краищата, те не могат да третират другите хора като равни и същевременно да бъдат „служители на закона“. Те може да се държат приятелски и дори да се извиняват (напр. „Извинявам се, но ще трябва да ви помоля да...“), но тяхната работа все пак изисква от тях насилствено да управляват и изнудват другите хора и то не само онези, които наистина са причинили вреда на някого. Един полицай не може да се отнася към другите хора като към равни, без за изгуби работата си. Представете си полицейски служител, който да спира коли за проверка, да обискира жилища или да задържа и разпитва хора, или да използва физическо насилие

срещу някого *само* в ситуации, в които и *вие* бихте смятали, че е оправдано самите вие да правите тези неща без значка или без „законът“ да ви казва, че можете да правите това.

Същото важи и за следователите, прокурорите и съдиите на „Властта“. И служител на „Властта“, който откаже да разследва, обвини или осъди някого за „престъпление“ без жертва, бързо би изгубил работата си. Агентите на „авторитета“ не могат да решават кои „закони“ да прилагат. Ако има морално нелегитимни „закони“ (каквито винаги съществуват), от всички клонове на авторитарните сили за „прилагане на закона“ се изисква да ги прилагат, като по този начин помагат за изнудването и потискането на невинни хора. Дори ако много от онова, което прави, е насочено срещу истински престъпници – онези, които са извършили актове на агресия срещу други хора – всеки „служител на закона“, като част от работата му, е принуден сам да извършва актове на насилие. Има някои служители, които не правят нищо *друго*, освен да прилагат насилие, напр. „данъчните“ служители, агентите за борба с наркотиците и имиграционните служители. Това прави буквално невъзможно, в почти всички случаи, да работиш за „Властта“, без да извършваш неморални актове на агресия. Да бъдеш „служител на закона“ и да бъдеш морален човек е почти винаги взаимно изключващо се.

Колкото и културно да си вършат работата и независимо от това, че също преследват и истински престъпници (които имат жертви), „служителите на закона“ винаги са професионални агресори, подчиняващи хората на волята на политиците чрез насилие и заплаха за насилие. И всеки, който върши това, ако вече не е развил някаква степен на презрение и омраза към ближния си, почти със сигурност ще я развие. Казано с други думи, дори и най-добрият, най-

приятелски настроеният робовладелец, ако продължи да вярва в законността на робството и продължи да го практикува, ще извършва злини и ще причинява вреда на хората, за които си въобразява, че са негова законна собственост. И той естествено ще развие някаква степен на презрение към жертвите на своята агресия и ще се отнася с презрение към тях.

Способността на вярата в „авторитета“ да причинява вреда и същевременно нейната *неспособност* да *ограничи* вредата, щом господарят си въобрази, че има правото да управлява „низшестоящите“, може да се види не само в индивидуален, но и в широк план. Повечето дебати и писмени документи, довели до ратифицирането на Конституцията на САЩ, били фокусирани върху *ограничаването* на правомощията, които би имала федералната Власт, и обсъждането на всички неща, които *не* ѝ били разрешени да прави. Например, Хартата за правата е списък с неща, чието извършване е конституционно *забранено* за Властта на САЩ. Всъщност Деветата и Десетата поправка го превръща в открит списък, така че на федералната „Власт“ теоретично не се позволява да прави нищо друго, освен това, за което изрично я е „оторизирала“ Конституцията. Въпреки това, евентуално с изключение на Третата поправка, се оказва също, че „Хартата за правата“ е списък на права, които федералните агенти нарушават всеки божи ден, във всеки щат на федерацията. В действителност, било то в индивидуален или национален план, ако кажете на някого: „Имаш правото да управляваш другите, но само че с тези ограничения“, това рано или късно ще доведе до господство на тази особа над другите, без да признава *каквито и да било* ограничения на своята власт.

В дългосрочен план няма и не може да има такова нещо като „ограничена Власт“, защото щом някой бъде

приет от другите за законен господар и той самият повярва, че има моралното право да управлява, няма да има нищо и никой „над“ него с възможност да го ограничи. В рамките на „Властта“ един висш „авторитет“ може да реши да ограничи един по-нисш „авторитет“, но логиката и опитът показват, че една авторитарна йерархия, взета като цяло, никога няма да се самоограничи задълго. Защо? Защо изобщо господарят да постави собствените си интереси под интересите на своите роби? Конституцията е идеален пример за това: документ, който претендира, че дава много ограничена власт на дадени хора, но който в крайна сметка не успява да спре тези хора да преминават тези граници, създавайки нещо, което в края на краищата израства в най-могъщата авторитарна империя в историята. И проблемът не може да бъде решен чрез назначаване на друга група господари (напр. „съдебна система“) в рамките на същата авторитарна структура, уж с цел укрепване на ограниченията, наложени на първата група господари. „Разделение на властите“, „контролни органи“ и „справедлив процес“ са безсмислици, ако господарите и онези, които са назначени да ги ограничават, са част от една и съща авторитарна организация.